

Szkolnictwo wyższe w Republice Federalnej Niemiec

**Konferencja Rektorów Szkół Wyższych jest dobrowolną organizacją pozarządową
jednoczącą szkoły wyższe w RFN i nie ma umocowania prawnego
w ustawodawstwie o szkolnictwie wyższym.**

Ryszard Mosakowski

Republika Federalna Niemiec jest państwem federalnym, które po zjednoczeniu w 1990 r. składa się z 16 landów o łącznym obszarze 357 021 km² i ludności liczącej w czerwcu 2001 r. 83 029 536 obywateli. Gospodarka tego kraju o PKB wynoszącym w 2000 r. 1936 mld USD, według parytetu siły nabywczej (PPP), jest największą wśród krajów członkowskich UE, a wśród największych potęg gospodarczych świata zajmuje 3. miejsce, po USA i Japonii. PKB na osobę wyniósł w 2000 r. 23 400 USD. Konstytucja określa RFN jako demokratyczne państwo socjalne, w którym władza publiczna pochodzi od ludu.

Pierwsze uniwersytety niemieckie powstały pod koniec XIV i na początku XV wieku. Najstarszą uczelnią jest Uniwersytet w Heidelbergu, założony w 1386 r. Istotne znaczenie dla niemieckiego systemu szkolnictwa wyższego miało założenie przez Wilhelma von Humboldta w 1810 r. Uniwersytetu Berlińskiego. Idee Humboldta dotyczące jedności nauczania i badań, wolności nauki i sztuki, autonomii uniwersytetu, stały się integralnymi elementami systemu szkolnictwa wyższego w tym kraju, mimo że ich praktyczna realizacja nie zawsze odzwierciedlała oryginalne koncepcje.

STRUKTURA SYSTEMU SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

System szkolnictwa wyższego Niemiec składał się w 1999 r. z 344 uczelni, w tym 115 uniwersytetów i innych równoważnych uczelni, 46 kolegiów sztuki i muzyki oraz łącznie 183 Fachhochschulen (wyższe szkoły zawodowe) i Verwaltungsfachhochschulen.

Termin „uniwersytet”, poza tradycyjnymi uniwersytetami, obejmuje również uniwersytety techniczne (Technische Hochschulen), specjalizujące się w naukach przyrodniczych i inżynierskich, oraz Gesamthochschulen. Te ostatnie istnieją tylko w Hesji i Północnej Westfalii i mogą być traktowane jako specjalny typ uniwersytetu. Używają one obecnie w swojej nazwie słowa „uniwersytet”. Gesamthochschulen prowadzą zarówno studia akademickie, jak i studia zawodowe typu oferowanych w Fachhochschulen, a ponadto trwające 3-4 lata tzw. studia zintegrowane. Równoważne uniwersytetom są także instytucje oferujące ograniczony zakres kierunków studiów, jak kolegia teologiczne i pedagogiczne. Te ostatnie istnieją wciąż tylko w Badenii-Wirtembergii, w pozostałych landach zostały włączone do uniwersytetów lub powiększone tak, aby mogły oferować większy zakres kierunków studiów. Wyższe szkoły zawodowe (Fachhochschulen) wprowadzono w 1970/71 r. jako nowy rodzaj uczelni w systemie niemieckiego szkolnictwa wyższego. Charakteryzują się one praktyczną orientacją oferowanej edukacji, mają zwykle w programie studiów semestr praktyki zawodowej, a profesorowie, oprócz kwalifikacji akademickich, muszą posiadać doświadczenie zawodowe zdobyte poza szkolnictwem wyższym. W 1998 r. 47 Fachhochschulen nie było utrzymywanych ze środków publicznych, ale podlegało w dużym stopniu tym samym przepisom, co państwowe Fachhochschulen. Uczelnie te różnią się znacznie między sobą pod względem wielkości, liczby studentów oraz liczby oferowanych kierunków studiów. Poszczególne Fachhochschulen mają specyficzny regionalny charakter lub szczególny obszar specjalizacji. Szczególną rolę odgrywa 30 Fachhochschulen w dziedzinie administracji publicznej (Verwaltungsfachhochschulen), kształcących urzędników państwowych wyższej rangi. Są one utrzymywane przez federację lub landy, a ich studenci posiadają status „odwoływalnego” (revocable) urzędnika państwowego.

UNIwersytety

Podstawową jednostką organizacyjną wyższej uczelni jest departament (Fachbereich), który w niektórych landach jest nazywany wydziałem (Fakultät). Uniwersytetem kieruje rektor (urząd rektora) lub prezydent (urząd prezydenta). Rektor jest wybierany spośród profesorów zatrudnionych w uczelni na kadencję trwającą 4-6 lat. Zmiany w statutach niektórych uczelni stworzyły możliwości wyboru na stanowisko prezydenta osoby spoza uczelni. Każdy, kto ukończył wyższą uczelnię i posiada niezbędne doświadczenie zawodowe, zwłaszcza w sprawach akademickich lub administracji, może być powołany na to stanowisko. Kadencja na stanowisku prezydenta trwa również 4-6 lat. Rektor lub prezydent są wspierani w swoich obowiązkach przez kanclerza, będącego wysokiej rangi urzędnikiem odpowiedzialnym za kierowanie administracją uczelni i budżet.

Na poziomie uczelni funkcjonują dwa ciała kolegialne, z których pierwsze nosi nazwę rady (Konzil), konwencji (Konvent) lub zgromadzenia (Versammlung), drugie zaś nazywa się senatem. Obydwu ciałom przewodniczy rektor. Rada uczelni składa się z przedstawicieli profesorów, pozostałych pracowników akademickich, pracowników nieakademickich i studentów, przy czym profesorowie mają ustawowo zagwarantowaną większość w radzie. Rada uchwała statut i wybiera rektora lub prezydenta. Statut staje się prawem obowiązującym w uczelni dopiero po zatwierdzeniu przez ministerstwo danego landu. Podobnie osoba wybrana na stanowisko rektora lub prezydenta musi być uznana i oficjalnie powołana na to stanowisko przez ministra odpowiadającego za szkolnictwo wyższe w danym landzie.

W skład senatu wchodzi dziekani wszystkich departamentów, a ponadto przedstawiciele profesorów, innych pracowników akademickich, studentów i pracowników nie będących nauczycielami akademickimi. W niektórych sprawach senat i jego komisje mają uprawnienia do podejmowania decyzji. Po nowelizacji ustawy ramowej o szkolnictwie wyższym w 1998 r. profesorowie mają prawnie zagwarantowaną przynajmniej połowę głosów w sprawach nauczania, z wyjątkiem oceny. Jako część zaplanowanych reform niektóre landy dokonały zmian w swoich ustawach o szkolnictwie wyższym i przeprowadziły restrukturyzację organizacji i administracji uczelni. Głównym celem reformy było wzmocnienie możliwości działania poprzez częściowe przesunięcie kompetencji w zakresie podejmowania decyzji z ministerstwa w danym landzie i ciał kolegialnych do zarządu uczelni lub dziekana departamentu. Ponadto, w niektórych landach zmniejszono liczbę i wielkość ciał kolegialnych. W celu wsparcia zarządu uczelni ekspertami zewnętrznymi, znowelizowane ustawy przewidują ustanowienie rady (Hochschulrat) lub rad opiekuńczych (Kuratorium), które będą posiadać w swoim składzie osoby z gospodarki i naukowców z innych instytucji. Ciało to będzie powoływane przez ministerstwo danego landu i, w zależności od przepisów prawnych w danym landzie, będzie mieć prawo weta lub uczestnictwa w podejmowaniu decyzji, np. w sprawach budżetowych lub planach rozwojowych uczelni. Wyżej opisane dwa ciała kolegialne coraz częściej są zastępowane jednym.

STUDIA I STUDENCI

Studia uniwersyteckie na większości kierunków trwają 8-10 semestrów i prowadzą do przyznania pierwszego stopnia akademickiego, przy czym studia na medycynie trwają 6 lat i 3 miesiące. Jednak wielu studentów potrzebuje do ukończenia swoich studiów 1-2 lat więcej. Łączny standardowy okres studiów na wprowadzone ostatnio stopnie bachelor i master nie powinien przekroczyć 5 lat, w tym 3 do maksimum 4 lat na stopień bachelor i 1-2 lat na stopień master.

W niemieckim systemie szkolnictwa wyższego istnieją trzy rodzaje nadawanych pierwszych stopni akademickich, w przybliżeniu uznawanych za równoważne: Diplom, Magister i egzamin państwowy (Staatsprüfung).



Studia prowadzące do egzaminu na dyplom (Diplomprüfung) i przyznania stopnia Diplom są nieco bardziej zorientowane zawodowo i koncentrują się na jednym przedmiocie. Stopień ten dominuje w naukach przyrodniczych, technicznych (inżynierskich) i społecznych, np. w psychologii: Diplom-Psychologe (psycholog dyplomowany).

Studia prowadzące do egzaminu magisterskiego (Magisterprüfung) obejmują połączenie kilku przedmiotów (zwykle jeden główny i dwa dodatkowe lub trzy przedmioty o takiej samej wadze). Stopień ten jest przyznawany przeważnie w naukach humanistycznych i sztukach wyzwolonych, np. magister sztuki (Magister Artium – M.A.). Na zakończenie studiów, na niektórych kierunkach prowadzących do wykonywania ważnych ze społecznego punktu widzenia zawodów, trzeba zdać pierwszy egzamin państwowy. Dotyczy to medycyny, stomatologii, medycyny weterynaryjnej, farmacji, chemii żywności, prawa i edukacji. Nie jest to końcowy stopień, lecz stopień oznaczający pozytywne zakończenie studiów. Po pewnym okresie praktyki zawodowej posiadacze pierwszego egzaminu państwowego, zwłaszcza przyszli prawnicy i nauczyciele, przechodzą drugą fazę szkolenia, zwaną Vorbereitungsdienst, kończącą się drugim egzaminem państwowym. Dopiero zdanie drugiego egzaminu państwowego uprawnia do samodzielnego uprawiania zawodu i uzyskania statusu urzędnika państwowego.

Aby zapewnić minimalne standardy nadawanych stopni, przewiduje się zarówno ich akredytację, jak i zatwierdzenie programów studiów przez państwo. W tym celu Stała Konferencja Ministrów Edukacji i Spraw Kulturowych Landów postanowiła w 1998 r. ustanowić Ogólnokrajową Radę Akredytacyjną. Doktorat przyznaje się na podstawie pracy wykonanej dzięki niezależnym badaniom i zdaniu ustnych egzaminów zwanych Rigorosum. Ustne egzaminy mogą być zastąpione publiczną obroną pracy. Studia w Fachhochschulen trwają 8 semestrów, w tym 1-2 semestry praktyki zawodowej. Do ich ukończenia, studenci potrzebują w praktyce średnio 1 lub 2 semestrów więcej. Na zakończenie studiów przyznaje się dyplom.

W roku akademickim 1998/99 w uczelniach niemieckich studiowało 1 801 200 studentów (166 000 to obcokrajowcy – 9,2 proc.), w tym w uniwersytetach – 1 335 000, w kolegiach artystycznych i muzycznych – 29 800, a w Fachhochschulen – 436 400.

PRACOWNICY AKADEMICY

Istnieją dwie podstawowe grupy pracowników akademickich: profesorowie i pozostali pracownicy akademicki. To rozróżnienie jest bardzo mocno uwypuklone w niemieckim szkolnictwie wyższym. Profesorowie posiadają dużą władzę, cieszą się wysokim prestiżem i dużym zakresem wolności akademickiej, co w sposób zasadniczy wpływa na wzajemne relacje pomiędzy nimi a pozostałymi pracownikami akademickimi.

Grupa profesorska dzieli się na trzy kategorie: C2, C3 i C4. Są to kategorie administracyjne wynagradzania, wyrażające jednocześnie status hierarchiczny wśród profesorów. Profesorowie należący do grupy C4 mają najwyższy status zawodowy i są, na zasadzie tradycji, nazywani profesorami zwyczajnymi lub Lehrstuhlinhaber (posiadacz katedry). Ich katedra zwykle składa się z szeregu pracowników na odpowiednich stanowiskach, studentów asystentów i sekretarki. Kategoria profesorów C4 istnieje tylko w uniwersytetach i stanowi najliczniejszą podgrupę w grupie profesorów. Profesorowie C3 mają mniej pracowników akademickich do swojej dyspozycji, czasami żadnego. Stanowisko C2 jest najniższym stanowiskiem profesorskim w uniwersytetach, zwykle bez tenure, przeznaczonym dla tych, którzy uzyskali stopień doktora habilitowanego i pragną uzyskać stanowisko C3 lub C4. Stanowisko C2 wciąż istnieje w uniwersytetach, ale jest stopniowo wypierane przez stanowiska starszego asystenta i starszego inżyniera. W Fachhochschulen nie ma stanowisk profesorskich typu C4, lecz stanowiska kategorii C3 i znaczna liczba stanowisk profesorskich kategorii C2. Żadne stanowisko



profesorskie w Fachhochschulen nie wiąże się z katedrą (Lehrstuhlinhabe). Wszystkie trzy kategorie stanowisk profesorskich, z wyjątkiem C2 w uniwersytetach, mają tenure od samego początku.

Obciążenie dydaktyczne wszystkich profesorów jest jednakowe i wynosi w uniwersytetach 8 godzin tygodniowo, a w Fachhochschulen 16 (18).

W Fachhochschulen prawie nie ma pracowników akademickich nie będących profesorami, co oznacza, że ich zadaniem nie jest kształcenie młodych naukowców. W uniwersytetach natomiast liczba pracowników akademickich nie będących profesorami jest 3 razy wyższa niż profesorów. Większość tej grupy pracowników znajduje się w sytuacji wymagającej prowadzenia nauczania i badań oraz kształcenia się w kierunku wykonywania tych zadań. Pracują oni nad doktoratem lub habilitacją oraz na rzecz profesora, któremu podlegają.

Można wyróżnić kilka kategorii pracowników nie będących profesorami, a mianowicie: pomocniczy pracownicy akademicy (Wissenschaftliche Hilfskräfte); współpracownicy akademicy (Wissenschaftliche Mitarbeiter) zatrudnieni na kontraktach stałych lub tymczasowych bądź finansowani z funduszy pozyskiwanych w ramach kontraktów; studenci doktoranci lub po doktoracie utrzymujący się ze stypendium; asystenci; starsi asystenci i starsi inżynierowie oraz wykładowcy (Hochschuldozenten).

ŚCIEŻKI KARIERY AKADEMICKIEJ

W typowej karierze akademickiej średnio po okresie nieco dłuższym niż 6 lat studiów uniwersyteckich uzyskuje się stopień akademicki. Poniżej 1/7 absolwentów zmierza w kierunku doktoratu. Te osoby, które się na to zdecydowały, przez 3-6 lat są doktorantami, prawdopodobnie wspieranymi stypendium doktorskim, posiadającymi zatrudnienie na 1/2 etatu jako pomocniczy pracownicy akademicy lub jako pracownicy badawczy, opłacani z funduszy zewnętrznych przeznaczonych na granty badawcze.

Po ukończeniu pracy doktorskiej i uzyskaniu doktoratu, ponownie ok. 1/7 doktorów stanie się w przyszłości profesorami uniwersyteckimi. Osoba ze stopniem naukowym doktora może zostać asystentem uniwersyteckim, pracownikiem badawczym opłacanym z zewnętrznych funduszy lub może być jej przyznane jedno z niewielu poddoktorskich stypendiów. Następnie, po dalszych 6-8 latach, może uzyskać habilitację. Upłynie zapewne dalszych parę lat zanim zostanie powołana na stanowisko profesorskie.

W celu stworzenia lepszych możliwości awansu wysoko wykształconych naukowców, nowelizacja z 1985 r. ustawy ramowej szkolnictwa wyższego wprowadziła dwa nowe stanowiska: starszego asystenta i starszego inżyniera. Te dwa tymczasowe stanowiska są równoważne kategorii profesora C2.

Od przyszłych nauczycieli Fachhochschulen nie wymaga się przechodzenia przez proces habilitacji na drodze awansu zawodowego do stanowiska profesora, lecz co najmniej 5-letniego doświadczenia praktycznego po ukończeniu doktoratu, w tym minimum 3 lat działalności zawodowej poza szkolnictwem wyższym.

Procedury promocji i powoływania na stanowiska profesorskie są w przybliżeniu podobne w uniwersytetach i Fachhochschulen. Informacje o wakujących stanowiskach są ogłaszane publicznie w gazetach i czasopismach naukowych. Spośród zgłoszonych kandydatów zainteresowany departament lub wydział tworzy ułożoną w kolejności preferencyjnej listę 3 kandydatów o najlepszych kwalifikacjach i przedkłada ją rektorowi uczelni. Rektor z kolei przekazuje tę listę ministrowi odpowiedzialnemu za szkolnictwo wyższe w danym landzie, wraz z odpowiednią rekomendacją. Zwykle minister powołuje osobę zajmującą pierwsze miejsce na liście. Czasami jednak, np. w sytuacjach spornych lub gdy wchodzi w grę sprawa równych możliwości, może być powołany drugi lub trzeci kandydat z listy. W wyjątkowych przypadkach minister może poprosić o nową listę kandydatów, a nawet powołać kogoś, kto nie był proponowany.



W uniwersytetach nie ma programów promowania na stanowiska profesorskie. Z zasady jest niemożliwe zostanie profesorem w tym samym uniwersytecie, w którym uzyskało się *venia legendi*. Tylko kandydaci z innych uniwersytetów lub zakwalifikowane osoby bez zatrudnienia mogą być powołane na jedno ze stanowisk profesorskich. Mechanizm ten jednak otwiera możliwości negocjowania płac. Jeśli profesor otrzyma powołanie na stanowisko z innego uniwersytetu, może negocjować dodatki do płacy lub dodatkowe środki w swoim macierzystym uniwersytecie, jako warunki pozostania w nim lub jako warunki akceptacji zaoferowanego stanowiska w innym uniwersytecie. W Fachhochschulen, w przeciwieństwie do uniwersytetów, osoby zajmujące niższe stanowisko profesorskie mogą być promowane na wyższe bez potrzeby zmiany uczelni. Jednak posiadacze najwyższego stanowiska w Fachhochschulen nie mają prawa do negocjowania dodatków płacowych ani dodatkowych środków.

CIAŁA POŚREDNIE, DORADCZE I KONSULTACYJNE

Główną organizacją buforową w systemie szkolnictwa wyższego Niemiec, powołaną w 1957 r. przez rząd federalny i landy w celu prowadzenia analiz zasadniczych problemów szkolnictwa wyższego i przygotowywania rekomendacji, jest Rada Naukowa (Wissenschaftsrat). Członkami Rady Naukowej są przedstawiciele rządu federalnego i 16 rządów landów oraz przedstawiciele życia publicznego i wyższych uczelni.

Komitet Planowania Budowy Instytucji Szkolnictwa Wyższego, powołany w 1970 r., jest wspólnym komitetem rządu federalnego i landów. Przewodniczy mu minister federalny edukacji, nauki, badań i technologii. W przeciwieństwie do Rady Naukowej, która może tylko wydawać rekomendacje, Komitet ma uprawnienia w zakresie planowania i podejmowania decyzji. Konferencja Rektorów Szkół Wyższych (Hochschulrektorenkonferenz – HRK) jest dobrowolną organizacją pozarządową jednoczącą szkoły wyższe w RFN (nie ma umocowania prawnego w ustawodawstwie o szkolnictwie wyższym). Jej członkami są prawie wszystkie uczelnie państwowe i uznane przez państwo uczelnie niepaństwowe. Konferencja jest bardzo wpływową organizacją w sprawach szkolnictwa wyższego.

Istnieją także stowarzyszenia typu cechowego, Hochschulverband i Hochschullehrerbund, zrzeszające odpowiednio profesorów uniwersytetów i profesorów Fachhochschulen. Funkcjonują także związki zawodowe, z których dwa główne to: Związek Służb Publicznych (Gewerkschaft öffentliche Dienste, Transport und Verkehr – öTV) i Związek Edukacji i Nauki (Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft – GEW). öTV, liczący 1,7 mln członków, zrzesza głównie pracowników technicznych i administracyjnych. GEW natomiast obejmuje, wśród ponad 300 tys. członków, ok. 18 tys. ze szkolnictwa wyższego i innych instytucji badawczych.

Stowarzyszenia zawodowe istniejące w poszczególnych dyscyplinach wiedzy, jak np. Niemieckie Stowarzyszenie Socjologiczne i Niemieckie Stowarzyszenie Edukacyjne, są prawdopodobnie najważniejszymi ciałami organizacyjnymi z zawodowego punktu widzenia. Dla większości kategorii pracowników akademickich członkostwo w tych organizacjach jest dość powszechne.

FINANSOWANIE

Finansowanie szkolnictwa wyższego w Niemczech przechodzi okres radykalnych zmian, m.in. w kierunku zastępowania kontroli państwa autonomią finansową wyższych uczelni oraz zmiany sposobu alokacji funduszy bez naruszenia podstawowych decyzji co do zakresu i kierunku inwestowania w badania i nauczanie. Niezależnie od reformy sposobu alokacji środków, wyższe uczelnie otrzymują większość wsparcia finansowego z landów, które także decydują o ich alokacji. Dotychczasowa procedura finansowania obejmuje kilka etapów: uczelnia informuje ministerstwo odpowiedzialne za szkolnictwo wyższe na poziomie landu o swoich potrzebach



finansowych, następnie tworzona jest propozycja budżetu szkolnictwa wyższego na poziomie landu, która po uzgodnieniu z innymi ministrami jest przedstawiana parlamentowi do zatwierdzenia. Proces dystrybucji, a następnie wydawania środków przez szkoły wyższe jest nadzorowany przez dany land, z wyjątkiem uczelni Berlina, których plany budżetowe opracowuje Rada Opiekuńcza, składająca się z członków rządu i wyższych uczelni.

Kilka landów rozpoczęło alokację i relokację środków budżetowych na podstawie parametrów związanych z liczbą studentów, nauczaniem i badaniami, uwzględniając takie kryteria, jak: liczba studentów w standardowym okresie studiów, całkowita liczba absolwentów, poziom zewnętrznego finansowania oraz liczba nadanych stopni doktora. Fundusze przekazywane przez landy pokrywają wydatki osobowe, koszty materialne i inwestycje, czyli wydatki na nieruchomości, budynki i wyposażenie. Tam, gdzie całkowity koszt budowy lub rozbudowy uczelni przekracza pewną sumę, rząd federalny, zgodnie z konstytucją Niemiec oraz ustawą o budowie szkół wyższych, pokrywa 50 proc. kosztów takiego przedsięwzięcia; dotyczy to także klinik uniwersyteckich. W 1998 r. wydatki na szkolnictwo wyższe wyniosły 50 mld DM (25,8 mld euro), przy czym 95,3 proc. tej sumy pochodziło z landów, a 4,7 proc. – z rządu federalnego. Z danych OECD wynika, że w 1997 r. bezpośrednie wydatki publiczne na szkolnictwo wyższe wynosiły 1 proc. PKB, a łącznie z prywatnymi – 1,2 proc.

Fundusze przydzielane szkołom wyższym przez landy są wprawdzie głównym, ale nie jedynym źródłem ich finansowania. Najważniejszą instytucją zaangażowaną w promowanie i finansowanie badań w szkolnictwie wyższym jest Niemieckie Towarzystwo Badawcze (Deutsche Forschungsgemeinschaft), którego głównym celem jest finansowanie badań podstawowych w uniwersytetach. W 1998 r. federacja i landy przekazały na ten cel fundusze w wysokości 2,1 mld DM (budżet federalny 60 proc. a landy 40 proc.). Innym źródłem środków na badania w uniwersytetach są odpowiednie ministerstwa w landach i rządzie federalnym, które także zamawiają badania, prywatne fundacje i organizacje typu non profit, a ponadto badania zamawiane przez przedsiębiorstwa. Dotyczy to zwłaszcza badań stosowanych. Istnieją rozległe porozumienia pomiędzy uczelniami a firmami, gwarantujące finansowanie, których celem jest promowanie badań w uczelniach.

AKTUALNE DEBATY

Od kilku lat trwają dyskusje na temat kariery akademickiej w uniwersytetach i innych uczelniach. Pojawiają się coraz silniejsze głosy rezygnacji z habilitacji. W sprawie kariery naukowej zabrała głos Rada Naukowa, która wydała komunikat (22 stycznia 2001) zawierający zalecenia dotyczące zmian struktury stanowisk akademickich w uniwersytetach. Rada uznała, że obecna sytuacja, w której wyróżniający się młodzi naukowcy nie decydują się na robienie kariery akademickiej, wpływa negatywnie na poziom uniwersytetów i ich wydajność. Rada zaleca m.in. zwiększenie atrakcyjności kariery akademickiej przez wcześniejsze usamodzielnienie w pracy badawczej i dydaktycznej, stworzenie warunków zapewniających wybór młodych nauczycieli w sposób przejrzysty i zorientowany na konkurencję, aby zapobiec zastoje i promować mobilność oraz zagwarantowanie różnych dróg dostępu do profesury uniwersyteckiej. Aby można było te cele zrealizować, Rada wypowiada się za reformą struktury stanowisk akademickich i dróg awansu młodych naukowców. Jej zdaniem, przewód habilitacyjny nie przyczynia się do realizacji celów reformy, dlatego też ocena przydatności kandydatów do pracy akademickiej powinna być dokonywana w przyszłości za pomocą sposobów zorientowanych na współzawodnictwo, przy równoczesnym, uznanym w skali międzynarodowej, poziomie wymagań. Rada wypowiada się za tym, aby ocenę przydatności na dane stanowisko przenieść na odpowiedni sposób powoływania.



Do istotnych propozycji Rady Naukowej należy propozycja wprowadzenia stanowiska profesorskiego na okres 5 lat, tzw. „profesora rozwojowego” i zrównanie go w prawach korporacyjnych z pozostałymi profesorami, włączając je do stanowisk podstawowej kadry w poszczególnych dziedzinach. Warunkiem powołania na to stanowisko byłyby: wyróżniający się doktorat, doświadczenie dydaktyczne i dodatkowe osiągnięcia naukowe, o których zakresie decydowałaby jednostka organizacyjna, uwzględniając własne potrzeby i profil. Młody profesor powinien przynajmniej raz zmienić uczelnię. Np. przy ubieganiu się o to stanowisko lub po upływie 5 lat. Osoby z zewnątrz powołane na to stanowisko powinny uzyskać tenure po upływie 5 lat, po pozytywnym postępowaniu opiniodawczym.

W ramach nowego modelu stanowisk uniwersyteckich zwiększyłoby się strategiczne znaczenie doktoratu jako kluczowego warunku dostępu do profesury. Po spełnieniu wszystkich wymagań, doktorat powinien być kończony w ciągu 3 lat, a okres po doktoracie powinien posłużyć do kształtowania profilu zainteresowań, przy czym czas jego trwania także nie powinien przekraczać 3 lat.

W końcu 2001 r. Bundestag dokonał kolejnej nowelizacji ustawy ramowej o szkolnictwie wyższym, wprowadzając do niej stanowisko młodszego profesora. Zgodnie z ustawą, warunkiem niezbędnym powołania na to stanowisko jest doktorat.

Dr Ryszard Mosakowski jest adiunktem Politechniki Gdańskiej i wiceprzewodniczącym Krajowej Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność” oraz członkiem Rady Europejskiej Education International.